

УДК 821.211.2.09(436)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/27.203891>**Тетяна РЕДЧИЦЬ,**

orcid.org/0000-0003-3497-7699

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри романо-германської філології та перекладу

Черкаського державного технологічного університету

(Черкаси, Україна) tania_redchyts@ukr.net

ВІДЕНЬ У РОМАНАХ Г. ФОН ДОДЕРЕРА «ШТРУДЛЬГОФСЬКІ СХОДИ» ТА І. БАХМАН «МАЛІНА»

Стаття присвячена особливостям конструювання образу Відня і структурування міського простору в романах І. Бахман «Маліна» та Г. фон Додерера «Штрудльгофські сходи». Зважаючи на пріоритетні напрями сучасного гуманітарного знання та ідеї Г. Башляра, автор статті розглядає зацікавлення митців образом Відня як проявів топофільї. На підставі зіставного аналізу романів зроблено висновок про подібність художніх технологій, що використовуються Додерером і Бахман у моделюванні образу Відня. Спільність художніх технологій у моделюванні простору Відня автор статті вбачає в його поліфункціональності: з одного боку, це реально існуюче місто, з іншого – метафорично-символічний простір, що іманентно транлює складні особистісні та культурно-історичні смисли і коди, які є специфічними для твору кожного митця. У статті підкреслюється тяжіння обох письменників у розглянутих творах до «тотальної локальності» і топографічної точності, широке використання техніки картування (мепінгу) простору австрійської столиці шляхом фокусування різноманітних міських локасів (вулиць, площ, палаців, природних локацій та місць відпочинку, популярних ресторанів і кав'ярень тощо). Спільність художніх прийомів двох митців автор статті вбачає також в ієрархії задіяних локасів, їх умовному поділі на «прохідні» і «базові», такі як Штрудльгофські сходи та Унгартассе. Зазначено, що «базові локаси» виступають «місцями пам'яті», що пов'язані з досвідом власної екзистенції письменників і «пережитими» ними міськими просторами. Ці локаси уводяться до творів на їх початку, а їх назви згадуються неодноразово (на відміну від «прохідних») і розкидані по усьому тексту твору. Найбільш істотна відмінність полягає у зв'язках «базових» локасів з персонифікацією обох творів. У романі Додерера Штрудльгофські сходи «тяжіють» над персонажами, об'єднуючи в єдине ціле численні сюжетні лінії. У романі Бахман об'єднуючим началом виступає особистість протагоністки Я, завдяки якій фрагменти топографічної мозаїки складаються в єдине ціле.

Ключові слова: топофілія, топографічність, локас, (міський) простір, Відень.

Tetiana REDCHYTS,

orcid.org/0000-0003-3497-7699

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of German, Romance Philology and Translation

Cherkasy State Technological University

(Cherkasy, Ukraine) tania_redchyts@ukr.net

VIENNA IN THE NOVELS BY HEIMITO VON DODERER “THE STRUDLHOF STAIRS” AND I. BACHMANN “MALINA”

The article focuses on the peculiarities of constructing the image of Vienna and structuring the urban space in the novels by Heimito von Doderer “Strudlhof Stairs” and I. Bachmann “Malina”. Taking into account priority trends in the development of modern humanitarian knowledge and the idea of G. Bashlyar, the author of the article considers the interest of writers in the image of Vienna as manifestations of topophilia. Based on the comparative analysis of the novels, the conclusion is drawn about the similarity of the artistic techniques used by Doderer and Bachmann in modeling the image of Vienna. The author of the article sees the similarity of artistic techniques in modeling the space of Vienna in its multifunctionality: on the one hand, it is a real existing city, on the other hand, it is a metaphorical and symbolic space that immanently translates complex personal, cultural and historical meanings and codes that are specific to the work of each writer. The author of the article also highlights the inclination of the both writers towards “total locality” and topographic accuracy, the widespread use of mapping techniques (mapping) of the space of the Austrian capital by focusing various urban loci. The similarity of artistic techniques of the two writers is seen by the author in the hierarchy of the involved loci, their relative division into “walk-through” and “basic” ones such as the Strudlhof Stairs and Ungargasse. It is indicated that the “basic loci” are “places of memory” associated with the experience of the writers’ own existence and urban spaces “experienced” by them. These loci are introduced to the works at the beginning, and their names are mentioned multiple times (in contrast to the “walk-through ones”) and are scattered throughout the text of the work. The most significant difference lies in the connection between the “basic” loci and the personal sphere of both works. In Doderer’s novel, the Strudlhof Stairs “dominate” the characters, uniting the numerous plot lines into a single whole. In Bachmann’s novel, the protagonist personality of the Self acts as a unifying principle, due to which fragments of the topographic mosaic are combined into a single whole.

Key words: topophilia, topographic features, locus, (urban) space, Vienna.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Помежів'я XX і XXI століть означене істотним оновленням напрямів літературознавчих студій. Формування культурної/гуманітарної географії, що співпало у часі з так званим «просторовим» (у культурознавстві США) чи «топографічним» (у межах європейської культурології) поворотом (відповідно *spatial/topographical turn*) у студіях соціально-гуманітарного спрямування, викликало інтерес дослідників до проявів топофілії (термін Г. Башляра (Башляр, 2004) у творчості митців слова. Багатою на приклади «топографічної поетики», за слушним висновком Л. Цибенко, є австрійська література, «традиція якої сформувалася в культурно-історичній гетерогенності Австро-Угорської монархії» (Цибенко, 2008: 231). Тому зацікавлення образом Відня як одним з найбільш характерних проявів топографічності австрійської літератури другої половини XX ст. цілком відповідає одному з пріоритетних напрямів сучасного літературознавства, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виникнення і бурхливий розвиток спатіальних студій як у західному, так і у східноєвропейському літературознавчих просторах викликає пильний інтерес до творчості письменників, у доробку яких феномен топофілії виявився особливо яскраво. До цієї когорти вже давно належать митці, топографічні аспекти творчості яких становлять предмет нашої розвідки, – І. Бахман та Г. фон Додерер.

З огляду на значущість цих видатних прозаїків у німецькомовній літературі другої половини XX ст. видається закономірним, що доробок кожного з них не раз ставав об'єктом пильної уваги як зарубіжних, так і вітчизняних германістів. Різні аспекти творчості І. Бахман досліджували М. Альбрехт, Д. Гьотше, Е. Ліндеман, А. Штоль, Б. Ягов, А. Воротнікова, О. Коваль і Є. Крюкова, Д. Мельник, О. Складенко, В. Тесля, Л. Цибенко та ін.

Творчість Г. фон Додерера більш ґрунтовно й різнобічно вивчалася переважно на Заході (Д. Вебер, Л.-В. Вольф, Г. Зоммер, І. Іваск, Я. Папіор, В. Шмідт-Денглер, Е. Штенгель та ін.), хоча останніми роками певні напрацювання з'явилися і в східноєвропейському науковому просторі: ім'я Додерера у дотуку до питань національної специфіки австрійської літератури згадується у працях Д. Затонського, І. Зимомрі, П. Рихла, Т. Гаврилів та ін.; різним аспектам його прози присвячене кандидатське дослідження і подальші розвідки автора цієї статті.

Одним з аспектів, які викликали особливе зацікавлення дослідників, були явища топофілії, зокрема, «віденська тема» як у творчості Г. фон Додерера (К. Маґріс, Г. Гетфілд, К. Хьобінгер, А. Балабаніна), так і у творчості І. Бахман (З. Вайгель, В. Гурло, К. Гюртлер, Е. Шлінзоґ, А. Воротнікова). В українському літературознавстві останніх років особливий інтерес викликають топографічні риси саме у прозі І. Бахман. Істотними набутками щодо осмислення функцій образу австрійської столиці в художньому світі письменниці стали дослідження Л. Цибенко, Ю. Ісапчук та ін.

Водночас поза увагою дослідників і науковців залишився *зіставний* аналіз особливостей моделювання образу австрійської столиці безпосередньо у прозі Додерера і Бахман, зокрема, в таких їх знакових доробках, як «Штрудльгофські сходи» і «Маліна», хоча цей ракурс дослідження дає можливість виявити нові й цікаві закономірності в осмисленні «віденської теми». Заявлений аспект вивчення творчості двох видатних майстрів прози має особливий сенс і з огляду на місце, яке вони посідають у літературі Австрії другої половини XX ст., часову співвідносність появи й істотну жанрово-тематичну спорідненість («міський роман»/«віденський роман») їхніх головних літературних доробків. У такому аспекті романи названих митців раніше не розглядалися.

Мета статті полягає у зіставному аналізі художніх функцій і засобів моделювання образу австрійської столиці в романах Г. фон Додерера «Штрудльгофські сходи» і «Маліна» І. Бахман.

Виклад основного матеріалу. Літературознавці неодноразово відзначали, що Відень відіграє особливу роль у романній топографії Г. фон Додерера та І. Бахман. Так, відомий дослідник творчості Додерера Г. Політцер стверджує, що столиця Австрії була таким самим «містичним орієнтиром» у художньому просторі письменника, як Париж для Бальзака чи Дублін для Джойса (Politzer, 1967: 55). Схожі спостереження щодо творів І. Бахман зустрічаємо, зокрема, у розвідках З. Вайгель, яка називає Відень (поряд з Римом та Берліном) серед тих міст у художньому доробку письменниці, які особливо яскраво виявляють свою сутність як місце дії «топографії пам'яті» (Weigel, 1999: 364).

Отже, натепер у літературознавстві чітко сформувалася думка про те, що міський простір Відня у творчості кожного з цих митців є поліфункціональним, адже Відень – це реально існуюче місто, якому іманентно притаманні складні особистісні та культурно-історичні смисли і коди. Так, зокрема, український науковець Т. Гаврилів

висловлює думку про те, що І. Бахман, використовуючи Відень як географічний топос, перетворила його на топос романний (Гаврилів, 2009: 250). Російська дослідниця А. Воротнікова робить висновок про дві іпостасі місця *Відня* у романі «Маліна»: Відень функціонує у творі як «цілком певний географічний топос» і як «метафоричний простір душі» головної героїні (Воротнікова, 2016: 16). Інша російська дослідниця А. Балабаніна вказує, що для Гайміто фон Додерера структурування художнього простору полягає перш за все в точності його топографічного позначення (Балабаніна, 2008: 12).

На основі висновків цих та інших дослідників спробуємо докладніше проаналізувати особливості топографічної поетики в зазначених творах Додерера і Бахман. Передусім слід наголосити, що і в романі Г. фон Додерера, і в романі І. Бахман структурування віденського простору відбувається завдяки їх «тотальній локальності» (А. Балабаніна), скрупульозному відтворенню реальної топографії австрійської столиці.

Так, наприклад, у романі І. Бахман вимір Відня як реального міського простору задається завдяки фокусуванню цілої низки важливих локусів австрійської столиці, зокрема, в описі повсякденних переміщень головних героїв роману:

<...> так ми з ним доходимо до Белларії¹, до Маріягільферштрассе², або до Шоттенрінгу³ <...> (Бахман, 2003: 46); я звертаю на Гоймаркт, я боюся йти повз Штадтпарк <...> роблю коло по Лінке-Бан-Гассе, поспішаю <...> але це лиш до Беатрікгассе іду догори по Унгаргассе аж до Реннвегу (Бахман, 2003: 111);

Деякі пасажі роману з огляду на нагнітання топографічних подробиць нагадують путівник чи розповідь гіда:

<...> ми швидко котимо до міста, через Імперський міст і Пратерштерн, <...> я сяю назустріч Набережній Франца Йозефа, Дунайському каналу і Шоттенрінг, <...> нам ще довго їхати по Рингу, <...> праворуч від нас Університет, <...> а Бургтеатр, Ратуша і Парламент тонуть у хвилях музики, що лине з радіоприймача (Бахман, 2003: 13).

Прикметно при цьому, що, намагаючись якнайповніше передати “genius loci” Відня з його вишуканою «віденською кухнею» і кав'ярнями, що стали легендою, І. Бахман, структуруючи простір повоєнної метрополії, уводить у текст знаковими топографічними деталями не лише назви вулиць,

¹ Одна з найстаріших (1870) і найвідоміших віденських кав'ярень, що існує досі.

² Головна торговельна вулиця Відня.

³ Вулиця в центральній частині Відня.

площ, архітектурних пам'яток і природних локацій, але й найвідоміших барів, кафе та ресторанів, на які так багата колишня імперська столиця і які з дня у день відвідують герої «Маліни». Це старовинна (відкрита 1873 року) й дуже дорога кав'ярня «Ландман» (Cafe Landtmann), розташована на першому поверсі палацу Lieben-Auspitz на Рингу поруч з основними пам'ятками Відня. Це знаменитий «Американський бар», який віденці називають «Лоос(бар)» – по імені віденського архітектора, піонера модернізму Адольфа Лооса, який у 1920-х на 27 метрах спромігся створити інтер'єр, який внесений до світової спадщини ЮНЕСКО. Це ресторан «Три гусари» (Drei Husaren) з традиційною віденською кухнею – один з найдорожчих ресторанів Відня, що відкрився у 1933 році. Це помпезний ресторан «Захер» у розкішному готелі у центрі Відня.

Приходьте, якщо тільки можете, <...> О п'ятій годині в кафе Ландман! (Бахман, 2003: 10); <...> поїздки додому з друзями, ще один келишок у барі Лоос, <...> Іван іде на обід до Захера, <...> завтра він з паном обідатиме у Трьох гусарів (Бахман, 2003: 32).

Використання схожої художньої технології спостерігаємо і у «Штрудльгофських сходах» Г. фон Додерера:

Штрудльгофські сходи у Відні – це сходи, які пов'язують вулицю Болтцманнгассе <...> – з Ліхтенштайнштрассе, розташованою паралельно (Doderer, 1993: 43)⁴;

Корнелія поспішала до церкви... треба було піднятися сходами, далі пройти по Ліхтенгассе і повернути праворуч <...> (Doderer, 1993: 409).

Таким чином, можна говорити про використання техніки *mapping* (англ. *tapping*) – *картування*, про вербальну «візуалізацію» міського простору Відня як про спільну рису розглядуваних творів Г. фон Додерера та І. Бахман. Підтвердженням цього нашого висновку вважаємо деякі висловлювання інших дослідників. Так, маючи на увазі топографічну точність, зокрема, Додерерового роману, Г. Гетфілд зауважує, що письменник у «Штрудльгофських сходах» створює такий образ Відня, що «уважному читачеві навіть вдасться укласти *ману віденських вулиць*» (Hatfield, 1955: 215). Схожу думку про «створення *бахманівської карти Відня* (курсив мій – Т.Р.), яка б фокусувала найважливіші локуси міста в романі та служила орієнтиром у разі аналізу переміщень головних фігур роману», висловлює у своїй дисертації Ю. Ісапчук (Ісапчук, 2016: 192).

⁴ Тут і далі переклад роману «Штрудльгофські сходи» мій – Т.Р.

Відзначена особливість «Штрудльгофських сходів» і «Маліни» дає змогу віднести обидва твори до так званих «міського» і «віденського» романів. Надзвичайно важливим з точки зору художніх технологій видається, на наш погляд, те, що і в «Маліні», і у романі Додерера спостерігається певна ієрархія міських локусів. Поряд з так би мовити «прохідними місцями», які згадуються у творах побіжно, іноді лише один раз, вирізняють «базові» локуси, що репрезентують Відень у творчому мисленні митців і, відповідно, в художньому світі розглядуваних творів – відповідно Унгаргасе і Штрудльгофські сходи. Статус «базових» забезпечується, зокрема, наполегливим повторенням назв цих «місць», як, наприклад, у романі Додерера:

Паула, яку він бачив останній раз чотирнадцять років потому на Штрудльгофських сходах, стояла зараз перед ним (Doderer, 1993: 739);

Саме тут, на Штрудльгофських сходах відбулося їх останнє побачення (Doderer, 1993: 485);

Мельцер супроводжував Асту до Штрудльгофських сходів (Doderer, 1993: 487);

Те саме спостерігаємо й у романі І. Бахман:

Якби я з якоїсь причини два роки тому не переехала б на Унгаргасе (Бахман, 2003: 24);

Не можу дивитися на жодні місця подій, та я маю сказати, що моє місце на Унгаргасе (Бахман, 2003: 91).

Вибір цих локусів зумовлений передусім досвідом власної екзистенції кожного з митців. Адже добре відомо, що саме неподалік Штрудльгофських сходів, розташованих у дев'ятому районі Відня, на початку століття жив Г. фон Додерер. Так само відомо й про проживання І. Бахман у Відні на Унгаргасе. Власне, саме через відображення постаті головної героїні твору у «часопросторових» стосунках з Віднем, у тому числі й з Унгаргасе, письменниця намагається осмислити свій особистий досвід «як вихідця з провінції під час її входження в культурне життя післявоєнної метрополії» (Ісапчук, 2016: 13).

Таким чином, вибір Штрудльгофських сходів і Унгаргасе як улюблених віденських локусів Додерера та І. Бахман зумовлений насамперед фактами особистої біографії двох письменників і «пережитими» ними міськими просторами. Важливість цих локусів у світоглядно-ціннісних орієнтаціях авторів засвідчує вже та обставина, що обидва вони уводяться в художню структуру аналізованих творів на їх початку. Так, І. Бахман уже у перших рядках свого роману, чітко декларуючи єдність місця дії – Відень, уточнює, що «місце

дії – лише одна вулиця, радше, маленький відтинок Унгаргасе» (Бахман, 2003: 11). Авторка за допомогою нарації протагоністки твору докладно характеризує місце розташування Унгаргасе у міському просторі Відня, особливості і «конфігурацію» вулиці (вона тягнеться, «утворюючи широку дугу в напрямку міста»), розповідає про її історію і пояснює походження назви, перелічує прилеглі вулиці і розташовані на ній об'єкти міської інфраструктури (крамниці, аптеки, гаражі, доступні місця для паркування автомобіля тощо).

Схожий прийом зустрічаємо і у Додерера: локус «Штрудльгофські сходи» характеризується автором на початку 900-сторінкового роману. Про історію появи цієї архітектурної споруди у віддаленому куточку Відня читач дізнається завдяки «доповідям» одного з героїв роману – гімназиста Рене Штангелера, який знається на історії Відня і – як і «Я» Бахман – виступає «альтер его» самого письменника. Однак, на відміну від «Маліни», роман Додерера не містить компактного докладного опису Штрудльгофських сходів: окремі зауваги щодо вигляду цієї архітектурної споруди розкидані по всьому твору і кожна з них увиразнює певний аспект сприйняття Штрудльгофських сходів у художньому мисленні письменника:

Штрудльгофські сходи <...>, це були вони <...>. Друга частина міста знаходилася над ними (Doderer, 1993: 287);

Це абсолютно таємниче місце. Кам'яні марші скеровані вниз, немов ведуть з нового міста і ... в місто старе! Міст між двома імперіями. Нїбито переходиши таємним ходом в тїнистий світ минулого... (Doderer, 1993: 285).

Ці та інші фрагменти описів засвідчують, що Штрудльгофські сходи в романі Додерера позначають не лише конкретну топографічну реалію на карті австрійської столиці, а продукують складні метафорично-символічні смисли: сходи – міст, що з'єднує минуле і сьогодення (К. Маґріс у своєму есеї «Дунай» (1986) називає Штрудльгофські сходи «закрученими сходами минулого»); сходи – сцена життя; врешті, сходи – осердя внутрішнього світу героїв роману:

Для мешканців околиць Штрудльгофські сходи були центром міської топографії, одухотвореною сутністю довкілля (Doderer, 1993: 658).

Метафорично-символічне наповнення притаманне і локусу Унгаргасе в романі Бахман. Назва вулиці, де протагоністка Я була щаслива з Іваном, зумовлює появу ілюзорної «країни» Унгаргасенляндія (*Моє королівство, мій краю на Унгаргасе* (Бахман, 2003: 269), якої немає на «куплених

картах». Ця країна обіймає простір поміж будинком 6 та будинком 9. Унгаргасе в романі І. Бахман уособлює внутрішній, духовний простір головної героїні:

... я мушу шукати причину свого тісного зв'язку з Унгаргасе насамперед у самій собі, бо лиш тільки вона творить дугу між номером 9 та 6, я повинна питати лише себе, чому потрапляю у поле її притягання (Бахман, 2003: 130).

Унгаргасенляндія постає як уявний універсум, де героїня може почуватися безпечною:

Я ніде не відчуваюся надійніше, ніж на цьому відтинку вулиці (Бахман, 2003: 13);

<...> а тепер я знову в безпеці, <...> голова моя вже врятована в країні моєї Унгаргасе (Бахман, 2003: 112);

Я хочу негайно піти додому, хочу на Унгаргасе (Бахман, 2003: 99) тощо.

Прикметно також, що обидва митця, моделюючи образ австрійської столиці, «базовим» обирають міський локус, який не пов'язаний з епохальними культурно-історичними колізіями, як, наприклад, Собор Паризької Богоматері в одноіменному романі В. Гюго. Слушне зауваження щодо цієї особливості роману Додерера висловила А. Балабаніна. Дослідниця зауважує, що «Відень фон Додерера – не помпезне імперське місто», «визитівками» якого є Гофбург, Віденська Опера чи Бургтеатр. Ці локації не затребувані в просторі «Штрудльгофських сходів». Натомість формальним центром оповіді автор обирає доволі непримітний куточок міста і архітектурну споруду, яка до появи роману Додерера не привертала особливої уваги знавців міста (Балабаніна, 2008: 13). Щодо Унгаргасе, то вона асоціюється для Бахман зі «своїм» простором, «своєю країною».

Штрудльгофські сходи і Унгаргасе в «Маліні» набувають символічного характеру і як «місця пам'яті». У Додерера локус «Штрудльгофські сходи» пов'язаний зі спогадами протагоніста:

Над глибиною міста і часу – над Штрудльгофськими сходами, над якими нависали крони дерев зеленими куполами <...> (Doderer, 1993: 760).

Це спосіб проникнути в «глибини часу», усвідомити драматичні історичні колізії, які пережила Австрія у ХХ ст.

Істотну відмінність слід вбачати й у зв'язках цих ключових об'єктів з персонифікацією обох творів, екзистенцією героїв. У романі Додерера Штрудльгофські сходи виступають *основним місцем дії*; з ним так чи інакше пов'язані життєві колізії основних персонажів: «усі найголовніші події твору, – як влучно відзначив Д. В. Затонський, – відбуваються на сходах чи поблизу них»;

«герої там знайомляться, постійно зустрічаються один з одним, йдуть туди <...>, коли їм добре і коли погано» (Затонський, 1981: 15). Тобто саме Штрудльгофські сходи є тим «місцем» у художньому світі роману і соціальному просторі Відня, яке «тяжіє» над персонажами, об'єднуючи в єдине ціле численні сюжетні лінії. Сам письменник з цієї нагоди писав у своєму щоденнику: «Genius loci Штрудльгофських сходів є, власне, головним героєм книги». Натомість у романі Бахман об'єднуючим началом виступає особистість протагоністки Я, яка у своїх повсякденних «мандрах» Віднем, у своїх любовних переживаннях і рефлексіях, у пошуках власної ідентичності підпорядковує собі зовнішню реальність і ніби «привласнює» міський простір, стягуючи його, складаючи в єдине ціле фрагменти топографічної мозаїки і ущільнюючи його до розмірів Унгаргасенляндії.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків. Проведений зіставний аналіз романів Г. фон Додерера «Штрудльгофські сходи» та І. Бахман «Маліна» засвідчив подібність художніх технологій, що використовують обидва митця, моделюючи образ Відня. Це, передусім, тяжіння до «тотальної локальності» і топографічної точності в їхніх творах, що оформлюється як техніка картування (мепінгу) простору австрійської столиці шляхом фокусування різноманітних міських локусів. Спільною рисою є й ієрархія задіяних локусів – «прохідні» і «базові» (такі як Штрудльгофські сходи та Унгаргасе). Останній з виявлених типів локусів – це «місця пам'яті», що пов'язані з досвідом власної екзистенції письменників. Ці локуси уводяться до творів на їх початку, а їх назви неодноразово (на відміну від «прохідних») згадуються і розкидані по усьому тексту твору. Спільність художніх технологій у моделюванні простору Відня вбачаємо й в його поліфункціональності: з одного боку, це реально існуюче місто, з іншого – метафорично-символічний простір, що іманентно транслює складні особистісні та культурно-історичні смисли і коди, які є специфічними для твору кожного митця. Найбільш істотна відмінність полягає у зв'язках «базових» локусів з персонифікацією обох творів та екзистенцією героїв, що знайшло відображення й у назвах творів.

Поглиблення і розширення зацентрованих аспектів, а також пошук нових збігів і відмінностей «топографічної поетики» у творчості Г. фон Додерера та І. Бахман визначають перспективи подальших пошуків щодо обраної проблематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балабанина А. В. Романная топография Хаймито фон Додерера. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Язык и литература*. 2008. Сер. 9. Вып. 3. Ч. II. С. 12–17.
2. Бахман І. Малина / пер. з нім. Л. Цибенко. Львів : ВНТЛ-Класика, 2003. 303 с.
3. Башляр Г. Избранное: Поэтика пространства. / Пер. с франц. Москва : РОССПЭН, 2004. 376 с.
4. Воротникова А. Э. Особенности повествования в романе И. Бахман «Малина». *Мировая литература на перекрестье культур и цивилизаций*, 2016. № 4 (16). С. 15–27. URL: http://mirlit.cfuv.ru/wp-content/uploads/2017/01/002_vorotnikova.pdf (дата звернення: 10.01.2020).
5. Гаврилів Т. Форма і фігура. Ідентичність у художньому просторі : монографія. Львів : ВНТЛ-Класика, 2009. 480 с.
6. Затонский Д. В. Предисловие / Додерер Х. фон. Избранное. Москва : Прогресс, 1981. С. 3–24.
7. Ісапчук Ю. В. Дихотомія провінції та метрополії у прозі Інгеборг Бахман : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук : 10.01.04 «Література зарубіжних країн». Чернівці, 2016. 251 с.
8. Цибенко Л. Сприйняття й переживання простору: берлінська та єгипетська пустелі Інгеборг Бахман. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство*. 2015. С. 182–188.
9. Цибенко Л. Топографічна поетика Інгеборг Бахман: метагеографія письменницької уяви. *Вісник Львів. ун-ту. Серія філол.* 2008. вип. 44. Ч. 1. С. 230–241.
10. Doderer H. von: *Die Strudlhofstiege oder Melzer und die Tiefe der Jahre*; (roman). München, Deutscher Taschenbuch-Verlag, 1993. 908 S.
11. Hatfield H. Vitality and Tradition: Doderer's "Die Strudelhofstiege". *Monatshefte*. Vol. 47. No. 1 (Jan., 1955). Pp. 19–25.
12. Politzer H. Heimito von Doderer. "Demons" and the modern Kakanian Novel. *The Contemporary Novel in German*. Austin : University of Texas, 1967. S. 37–63.
13. Weigel S. *Ingeborg Bachmann: Hinterlassenschaften unter Wahrung des Briefgeheimnisses*. Wien : Zsolnay, 1999. 605 S.

REFERENCES

1. Balabanina, A. V. Romannaya topografiya Heimito von Doderera [The Novel topography by Heimito von Doderer]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. Yazyk i literatura*. 2008. Ser. 9. Vyp. 3. Ch. II. Pp. 12–17 [in Russian].
2. Bachman, I. Malina / per. z nim. L. Tsybenko. Lviv: VNTL-Klasyka, 2003. 303 p.
3. Bashlyar, G. Izbrannoe: Poetika prostranstva [Favorites: Poetics of space]. Per. s frants. Moskva: ROSSPEN, 2004. 376 p. [in Russian].
4. Vorotnikova, A. E. Osobennosti povestvovaniya v romane I. Bachman "Malina" [Features of storytelling in Bachmann's "Malina"]. *Mirovaya literatura na perekrestie kultur i tsivilizatsiy*. 2016. No 4 (16). Pp. 15–27. Retrieved from: http://mirlit.cfuv.ru/wp-content/uploads/2017/01/002_vorotnikova.pdf [in Russian].
5. Gavryliv, T. Forma i figura. Identichnist u hudozhnomu prostori: monografiya [Shape and figure. Identity in the artistic space: Monography]. Lviv: VNTL-Klasika, 2009. 480 p. [in Ukrainian].
6. Zatonskiy, D. V. Predislovie / Doderer H. von. Izbrannoe [Foreword / Doderer H. von. Favorites]. Moskva: Progress, 1981. Pp. 3–24 [in Russian].
7. Isapchuk, Yu. V. Dihotomiya provintsiyi ta metropoliyi u prozi Ingeborg Bahman: disertatsiya na zdobuttya naukovogo stupenya kandydata filologichnyh nauk: 10.01.04 "Literatura zarubizhnyh krayin" [The dichotomy of the provinces and the metropolis in Ingeborg Bachmann's prose]. Chernivtsi, 2016. 251 p. [in Ukrainian].
8. Tsybenko, L. Spriynyattya u perezhivannya prostoru: berlinska ta egipetska pusteli Ingeborg Bachmann. *Naukoviy visnyk Shidnoyevropeyskogo natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filologichni nauky. Literaturознавство* [Perception and experience of the space: Ingeborg Bachmann's Berlin and Egyptian deserts]. 2015. Pp. 182–188 [in Ukrainian].
9. Tsybenko, L. Topografichna poetyka Ingeborg Bahman: metageografiya pismennitskoyi uyavy. *Visnik Lviv. un-tu. Seriya filol.* [Topographic poetics by Ingeborg Bachmann: the writer's metageographic records]. 2008. Vyp. 44. Ch. 1. Pp. 230–241 [in Ukrainian].
10. Doderer, H. von: *Die Strudlhofstiege oder Melzer und die Tiefe der Jahre*; [roman]. München, Deutscher Taschenbuch-Verlag, 1993. 908 S.
11. Hatfield, H. Vitality and Tradition: Doderer's "Die Strudelhofstiege". *Monatshefte*. Vol. 47. No. 1 (Jan., 1955). Pp. 19–25.
12. Politzer, H. Heimito von Doderer. "Demons" and the modern Kakanian Novel. *The Contemporary Novel in German*. Austin: University of Texas, 1967. S. 37–63.
13. Weigel S. *Ingeborg Bachmann: Hinterlassenschaften unter Wahrung des Briefgeheimnisses*. Wien: Zsolnay, 1999. 605 S.